

Els desplaçaments possibles amb els quals hom ha de tractar són dels tres tipus següents:

—Translacions

—Rotacions de mitja volta, d'un quart, d'un terç i d'un sisè de volta.

—Lliscaments: es componen d'una translació i d'un giravolt, l'eix del qual té la mateixa direcció que la translació.

Les translacions apareixen de la manera següent: dos costats disjunts de la vora de l'enllosat són imatge l'un de l'altre per translació. Quant a les rotacions, si es tracta d'un quart o d'un terç o fins d'un sisè de volta, són dos costats adjacents, separats per un cim que porta el centre de la rotació, els quals són imatge l'un de l'altre per rotació; si es tracta d'una mitja volta, un costat és la seva pròpia imatge i el centre de la rotació és "al mig" del costat. Pel que fa als lliscaments, hi ha dos costats que es corresponen per una relliscada, l'eix de la qual talla l'enllosat. Il·lustro aquesta qüestió amb la construcció efectiva de dos enllosaments originals, sobre l'un dels quals opera el grup engendrat per una rotació d'un terç de volta, i en l'altre, el grup que hi opera és engendrat per dues translacions no paral·leles.

Tractarem de la situació més rica en possibilitats: la vora de l'enllosat és un polígon de sis costats;

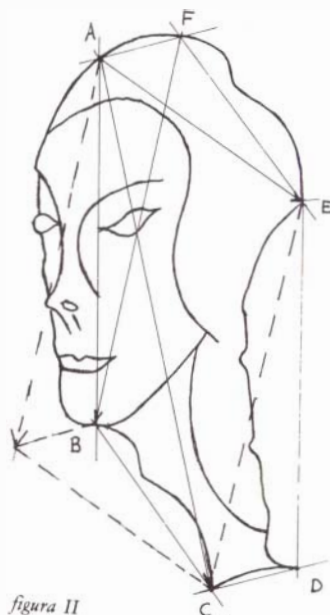

figura II

per a cada parell de costats adjacents —n'hi ha tres— cada costat del parell es dedueix de l'altre amb una rotació d'un terç, el centre de la qual és el cim que les separa. La construcció es descriu en tres etapes, cada una referint-se a un parell de costats. Una vegada efectuada la repleció periòdica, hom podrà veure que els animals de l'enllosament es dedueixen els uns dels altres, sigui per translacions, sigui per rotacions d'un terç o de dos (figura I).

Les dues translacions generatrius han de figurar en l'estructura de la vora de l'enllosat. També pot

figurar-hi una translació composta per les dues translacions generatrius. La situació més interessant es materialitza amb un hexàgon, els costats oposats paral·lels del qual es dedueixen de dos en dos per les translacions citades anteriorment: el costat ED és la imatge de l'AB per la translació del vector AE; BC és la imatge de FE per la translació del vector FB; CD és la imatge d'AF per la translació del vector AC composta per les dues precedents, que correspon a la suma vectorial d'AE i FB.

A la figura II hom observa el resultat previsible: les cares que

constitueixen l'enllosat es dedueixen les unes de les altres per translacions que són, bé les de tipus generatriu o bé les engendrades per aquestes.

Espero, a mena de conclusió, que el lector estigui àmpliament convençut que les joies de la repleció periòdica no estan pas reservades per als qui, com Escher, posseeixen una mestria perfecta del dibuix i que hom pot, sense haver dibuixat mai abans (com en el meu cas), obtenir resultats d'un interès plàstic evident, encara que en l'obra no s'apliqui res més que una matemàtica força rudimentària. Per a acabar, una darrera citació d'Escher:

"És la font més rica que mai he sondat i continua gens espatllada".

Materials de lectura

Berger, *Geometrie 1/Action de Groupes, Espaces affins et projectifs*; Cedic/Fernand Nathan, Paris 1977.

Grunbaum i Shepard, *The eighty-one types of isohedral fillings in the plane*; Math-Proc. Camb. Phil. Soc. 1977

Jullien, *Dessins, Groupes et Ordinateurs*; IREM de Grenoble, maig 1978.

ERNST, *Le Miroir Magique de M. C. Escher*; Editions du Chêne, Paris 1976.

(bibliografia científica)

CRÍTQUES

LA CARTOGRAFIA AL SERVEI DE LES AUTONOMIES

Aquesta obra¹ és el recull de les ponències —i dels col·loquis conseqüents— presentades a les Jornades de Cartografia Temàtica que se celebraren a Barcelona, en el marc de les activitats de l'Associació Catalana de Ciència Regional, l'octubre del 1979. Es tracta d'una publicació recent, feta per aquesta associació amb el suport del servei d'estudis del Banc Occidental.

L'aspecte més notable de la publicació ressenyada és el seu caràcter pluridisciplinar, que deriva tant de la diversitat de camps d'especialització dels ponents com de la varietat dels temes abordats, no sols a les ponències, sinó també en els debats que les segueixen. Aquest caràcter pluridisciplinar, d'altra banda, ve

condicionat per la naturalesa mateixa de la cartografia temàtica, la qual —com M. Ribas i Piera fa notar en la presentació— és eina de treball i de presentació d'aquest treball de moltes branques d'activitat i de moltes disciplines científiques.

L'obra recull les setze ponències presentades a les jornades, la primera de les quals té per objecte la cartografia de base, i les restants la cartografia temàtica pròpiament dita.

En relació amb la primera ponència —que pel seu caràcter general mereix una atenció especial—, suposa una valoració del material cartogràfic amb què es compta a Catalunya actualment. En aquest sentit, la ponència constata la manca d'actualitat de gran part de l'estoc existent: la cobertura parcial del territori a

escala 1:10.000 i 1:5.000, i la cobertura encara més escassa a escala 1:2.000, i una certa abundància, en canvi, de documents fotogràfics fets a diferents escales de vol. L'origen d'aquest material, d'altra banda, determina les limitacions que el seu ús presenta per a qual·sevol·l usuari: l'obsolescència, en molts casos, del que procedeix de l'empresa privada, que respon generalment a uns interessos massa concrets. Acaba assenyalant els déficits cartogràfics i marcant algunes línies per a millorar la situació cartogràfica actual.

De les aportacions fetes al col·loqui destaquen les necessitats d'establir una col·laboració estreta entre les universitats catalanes i els altres sectors interessats en matèria cartogràfica —i s'esmenta com un bon exemple la

col·laboració en curs entre la Universitat Politècnica i la Corporació Metropolitana— i la necessitat de valorar, per tal de sortir de la situació actual, els grans costos econòmics que suposa la manca d'una informació cartogràfica suficient i al dia.

En el marc de la cartografia temàtica mateixa, el llibre recull les ponències presentades en les jornades sobre cartografia de la vegetació, sobre la marina i recursos explotables, sobre la cartografia per a l'urbanisme i sobre la cartografia lingüística. Recull també una ponència sobre una possible revisió dels continguts de la cartografia, sobre la toponímia marítima i sobre l'atlas de Catalunya Nord.

Dins aquest marc, adquireixen relleu les ponències sobre els atlas de Catalunya. En aquest aspecte, el llibre consta de tres ponències sobre la funció cultural dels atlas, sobre l'activitat cartogràfica portada a terme per la Societat Catalana de Geografia i sobre l'avantprojecte d'atlas de Catalunya de 1974-

75.

D'aquestes ponències i dels col·loquis successius es desprenen un seguit de conclusions extraordinàriament útils de cara a redreçar la política cartogràfica de Catalunya.

En aquest sentit, es posa en relleu, entre molts altres, els punts següents:

a) La necessitat de realitzar una política que tingui en compte la georeferenciació de la informació, la qual s'hauria de concebre de tal manera que admetés una addició constant de noves dades.

b) La conveniència de disposar d'una cobertura cartogràfica de totes les àrees urbanes almenys a escala 1:5.000 i 1:2.000, les quals malgrat que no són del tot adequades per a la gestió urbanística, suposarien una millora respecte a la situació actual.

c) La conveniència de tenir present en l'elaboració cartogràfica la didàctica escolar i la informació ciutadana. En aquest darrer sentit cal tenir present que el material cartogràfic en

què s'expressen els plans d'urbanisme actual no són entenedors per als ciutadans afectats. En resum, es tracta d'un llibre ric en aportacions, que dona un coneixement ampli de l'inventari cartogràfic amb què es compta i dels camps en què, a Catalunya, es treballa en cartografia. Amb tot, allò que sobresurt més en acabar-ne la lectura són precisament les grans mancances de l'estoc actual, mancances que contrasten, afortunadament, amb una gran abundància d'idees i suggeriments per a superar-les que obren una gran esperança d'un millorament de perspectives per a la cartografia catalana dels pròxims anys.

(Isabel Rueda)

1 Servei d'estudis del Banc Occidental. Associació Catalana de Ciència Regional. Editorial Sirocco. Barcelona, 1980.

LA TRANSFORMACIÓ DE L'ASSISTÈNCIA PSIQUIÀTRICA, AVUI

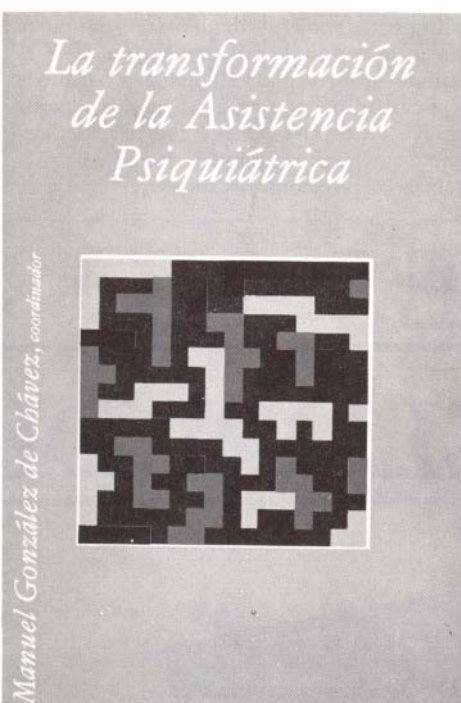
La transformació de la assistència psiquiàtrica, diversos autors coordinats per Manuel González Chávez, Editorial Mayoria, Madrid 1980.

Aquest llibre, presentat com a ponència al XV Congrés de l'Associació Espanyola de Neuropsiquiatria que tingué lloc a Madrid del 5 al 8 de novembre del 1980, és el resultat del treball de cinquanta persones que al llarg d'aquesta darrera dècada han compartit moltes experiències i un esforç comú per canviar l'assistència psiquiàtrica a l'Estat espanyol, la qual té un grau de precarietat considerable als diferents nivells, com dictamina l'Organització Mundial de la Salut, i que juntament amb Grècia i Portugal és la més deficient d'Europa.

Tal com assenyala Manuel González Chávez en la presentació del llibre, aquest pretén ésser un instrument de treball, d'informació, de reflexió i debat que ajudi tots els qui estan o volen estar implicats en la transformació de l'assistència psiquiàtrica. Partint, això sí, del fet que la transformació dels serveis públics no és un problema exclusiu de tècnics ni de tècnics, sinó un problema de tots els ciutadans, els quals volen i exigeixen formes d'atenció adequades a cadascuna de llurs necessitats específiques.

El conjunt de reflexions, estudis i experiències provinents de persones i institucions d'arreu de l'Estat espanyol poden oferir una visió panoràmica més general que permeti ubicar i analitzar el treball concret a cada institució en un context més global, en el qual es pot aprendre de les iniciatives i els encerts dels altres, reconèixer les diverses particularitats, torpors o limitacions comunes. Sempre tractant de superar amb les seves orientacions i esforços les propostes rutinàries, enganyoses i miops, habitualment llançades i esteses pel tecnocratism dominant.

Les característiques de la transformació psiquiàtrica, com expressa Valentín Corcés en una altra part del llibre, imbuïda en el canvi social i polític, transcendeix els interessos específics dels estaments que hi actuen. Per

tal com és un fet sabut que la psiquiatria és en crisi, crisi que ultrapassa els límits del propi context teòric de la disciplina per a situar-se en un de més ampli de la formació social, de les ideologies i, fins i tot, del que sembla intocable, la ciència i la tècnica.

La psiquiatria ha passat dels manicomis i de les consultes privades a les fàbriques, a les escoles i a fer-se cada cop més present en l'aparell judicial. Per a fer operatives les demandes que la societat exigeix dels anomenats treballadors de la salut mental, poden sorgir nous centres assistencials, actuacions a domicili, vinculacions més estretes a l'hospital general, etc. Al mateix temps, l'horitzó psiquiàtric, aparentment monolític, s'ha badat i avui es poden visualitzar, perfectament configurats, diferents esquemes teòrics —psiquiatria biològica, psicoanàlisi, conductisme, psiquiatria social, etc. Aquest fraccionament, i sovint antagonisme, dels espais de la teoria, con-

firma l'esclat d'una professió que antany monopolitzaven els psiquiatres i que actualment pateix profundes convulsions cercant una nova reordenació, encoberta, freqüentment, sota la lluita gremial que als països desenvolupats enfronta psiquiatres, psicòlegs, auxiliars i assistents socials.

Conseqüent amb aquesta visió de la situació de la psiquiatria en el món més ampli de la problemàtica global, el llibre s'inicia amb una història dels canvis assistencials relacionats directament amb llurs contextos socials, i a continuació situa la història i l'anàlisi de l'assistència psiquiàtrica a l'Estat espanyol, història que s'estén fins a l'avui més immediat. Segueix una presentació de la panoràmica de les necessitats i els objectius de la transformació psiquiàtrica, a partir de la situació actual de desigualtat, desequilibri i precarietat quantitativa i qualitativa amb què els serveis existents fins el moment afronten les demandes reals i potencials de la població, i s'hi inclou una primera necessitat de modificació de la demanda, deformada per una cultura en la qual la definició de la malaltia mental i l'acció sobre ella tenen una funció normalitzadora, tant a nivell ideològic com pragmàtico-coercitiu. Assentades aquestes bases de definició de les necessitats, es plantegen les condicions d'una planificació psiquiàtrica, partint de l'articulació de l'assistència amb les relacions dominants, les forces que configuren els serveis sanitaris públics i les del propi sistema psiquiàtric amb el seu entramat d'interessos i poders. La constatació d'aquesta articulació duu a advertir sobre els possibles succedanis de la transformació en els quals s'apropien dels mots i els models plantejats des de les posicions més crítiques per a, al mateix temps que són adulterats, poder donar una imatge de canvi per tal d'evitar la transformació real: així es proposen paròdies de la psiquiatria comunitària en les quals no s'inclou una intervenció sobre la totalitat de la comunitat; es parla d'una espècie de democràcia interna de la institució com a simple teràpia i no com a dret inalienable de les persones que la integren; es creen centres de salut mental al

marge de qualsevol pla d'acció gradual i coordinat; es tendeix més a la promoció i la instal·lació de centres específics que a pensar i realitzar programes assistencials; i entre altres obllits, no sempre inconscients, s'orienta la intervenció sobre l'assistència més lluidora i aparent en la qual sistemàticament es margina els anomenats "malalts crònics".

El contingut del llibre fa també un repàs analític i crític dels diferents aspectes de la problemàtica: hospitals psiquiàtrics, unitats psiquiàtriques d'hospitals generals, hospitals de dia, residències i centres de rehabilitació, atenció d'urgència, assistència en el medi rural, psicogeriatría, psiquiatria infantil, alcoholisme i toxicomanies, tractament de la família, teràpies sexuals, elaboració científica, relacions entre la transformació psiquiàtrica i el dret.

La part més extensa del text que comentem es dedica a l'anàlisi d'alguns intents i experiències de canvi que han tingut lloc la darrera dècada a l'Estat espanyol: Oviedo, Conxo, Ciutat Sanitària Provincial de Madrid, Institut Mental de la Santa Creu, Hospital Psiquiàtric de Huelva, Hospital Psiquiàtric de Bétera, Alcohete, Hospital Psiquiàtric de Salt, Psiquiàtric de Valladolid, Psiquiàtric de Leganés, Las Palmas, Hospital Psiquiàtric de Sevilla i Psiquiàtric d'Albacete. Aquesta part més descriptiva obliga a una lectura especialment crítica, ja que els seus autors són inevitablement exposats a la subjectivitat voluntària o involuntària o a un intent de distanciament "objectivitzador" que sovint no fa sinó eludir els punts més conflictius apareguts entre els protagonistes de les experiències, elusió

que provoca l'absència d'aspectes de vital importància per a la comprensió del procés viscut i el seu desencadenament.

Cal tenir en compte que totes aquestes experiències i intents de transformació no sempre han gaudit de la comprensió i l'acció unitària de tot el personal implicat i que, en ocasions, fins i tot els ha dut a enfrontaments greus, que reflecteixen d'alguna manera, entre altres raons: a) la dificultat o la manca de coratge per a seguir posicions moltes vegades inevitablement radicals; b) l'existència de diferents visions i interessos técnico-ideològics o simplement ideològics; c) la prioritització, com a interès, de la conservació del lloc de treball; d) les deficiències d'informació, la confusió i la incomprensió per part del personal; e) les rivalitats personals barrejades en el conflicte; f) la no sempre positiva col·laboració dels partits i els sindicats als intents de transformació, tant durant el franquisme com en l'actual pseudodemocràcia, que s'ha mostrat a vegades en forma d'inhibició respecte als conflictes sorgits, i altres cops com a fre real de la transformació adoptant fins i tot, en certes ocasions, el paper d'agents policíacs respecte al grup que intentava la transformació i assumint d'aquesta manera la ideologia de l'ordre imposat des del sistema social dominant. Aquesta acció de les organitzacions polítiques i sindicals han estat orientades principalment per la prioritat que en les seves finalitats atorgaven a la lluita per conquerir un espai de poder formal al més avantatjós possible i per una política més electoralista que d'autèntica voluntat de transformació. D'aquestes posicions negatives respecte a la

transformació han participat alguns dels qui han descrit en el llibre les experiències i els intents de transformació, els quals han adequat consegüentment aquesta descripció a les seves necessitats de justificació o han amagat la seva participació en l'acció repressora de les transformacions i dels "rebels". És per això que cal llegir amb prou precaució crítica algunes de les explicacions donades.

La darrera part del llibre intenta reflexionar sobre experiències o propòsits concrets de l'aplicació de l'acció de transformació a altres instàncies o moviments socials habitualment exclosos de la intervenció sobre la salut mental: el paper dels pacients, els moviments ciutadans, el feminisme com a intent de canvi, els mitjans de comunicació, els sindicats, el moviment d'auxiliars psiquiàtrics, el govern i els partits polítics, els col·legis professionals i el futur paper de la mateixa Associació Espanyola de Neuropsiquiatria.

Resumint, un llibre que intenta, per primera vegada a l'Estat espanyol, presentar les bases per a una anàlisi global de la transformació de l'assistència psiquiàtrica. Aquest sol fet ja el fa de lectura imprescindible, no sols per als treballadors de la salut mental sinó per a tots els implicats com a actors directes, indirectes, reals o potencials. Si bé, com és natural, una participació tan nombrosa produeix una certa desigualtat, tant pel que fa al valor de les anàlisis com a la seva credibilitat.

(Ignasi Pons)

I'ULISSES NO ÉS UNA ENCICLOPÈDIA MÉS

Fa uns anys algú devia donar el mot d'ordre: cap casa sense enciclopèdia! I molts ciutadans el seguien per a superar les estretors culturals

que els havia imposat el nostre migrat sistema educatiu. Alguns privilegiats poderen expressar malfiança envers d'algunes enciclopèdies (per

fascicles!) que algunes editorials es feien un tip de vendre. La majoria, tanmateix, no va tenir cap més remei que recórrer al que tenia a mà, sense gaire possibilitat de tria.

La fascinació envers les enciclopèdies ha de tenir alguna explicació. Una d'elles pot ser la presència en la memòria popular de l'Enciclopèdia de Diderot i d'Alembert, on la burgesia francesa abocà gran part de la seva força revolucionària, a través d'una "summa" dels coneixements científics que hom disposava el segle XVIII. Al nostre país, l'*Encyclopédie* no fou gaire llegida ja que fou prohibida. Així i tot l'impacte quedà.

Un altre element és la presència en el món cultural català d'una gran enciclopèdia, que hom ha sentit molt a prop: es tracta de l'*Enciclopèdia Espasa*, iniciada a Barcelona el 1905. Aquesta obra-monstre, escrita en castellà, és avui patrimoni del món de parla castellana, però els catalans hi han col·laborat des de l'inici.

Finalment, d'entre les realitats ben actuals, hi ha la *Gran Enciclopèdia Catalana*, una obra que aplega gran part del coneixement que tenim sobre els nostres països i a través de la qual hi ha una visió nostra de la cultura universal. I és cert que les enciclopèdies, si ja no són un instrument de vanguardia en el món del coneixement, són eines imprescindibles per al treball quotidià de molts professionals (els educadors, per exemple), i segueixen essent la referència informativa de la majoria dels ciutadans.

Des del 1977 hi ha entre nosaltres un "altra" enciclopèdia. Des de llavors, hom començà a traduir una enciclopèdia temàtica italiana que ha de constituir-se en una important referència en el nostre món cultural.

L'Ulisses parteix de principis ideològics definits, en "contra" de les altres enciclopèdies. En realitat, aquests principis no són gens restrictius, ans al contrari, li donen un ordre intern. Ulisses es defineix per un coneixement que sigui capaç d'ajudar a la recerca i de transformar la realitat, perquè es dirigeix principalment al món de l'ensenyament, als professors i als estudiants. Ulisses es decanta decididament per la ciència, i considera que en la realitat en la que viuen els homes hom pot trobar dos nivells, la realitat social i la realitat natural.

D'aquesta manera hi ha cinc volums dedicats a la història de la humanitat (El naixement de les civilitzacions, la societat feudal, l'ascensió de la burgesia, el segle del capitalisme i el món contemporani) i cinc volums dedicats a la natura i la seva interpretació (Els nombres i els homes, la física i l'estructura de la matèria, l'univers, la Terra, de la vida microbiana a la consciència). Aquesta divisió només és metodològica perquè Ulisses sap que la natura és el rerefons de la història, i la societat humana ha anat transformant l'entorn natural en què s'ha desenvolupat.

Ulisses no és intemporal, parla dels coneixements d'avui; i no és localista, procura no oblidar les aportacions de les civilitzacions no europees a la cultura. Ulisses també sap que els homes viuen en un marc concret: per això el volum onzè de l'edició catalana serà dedicat als Països Catalans. El volum dotzè serà esperat ansiosament: és l'índex alfabètic que farà autènticament utilitzable l'enciclopèdia.

Ulisses ha optat per una presentació didàctica perquè sap que a les escoles ja s'ha acabat el "magisteri"; a les escoles hom preten conèixer la realitat a partir del bagatge que la humanitat ha anat creant, un bagatge format per aproximacions a la veritat i per capacitat crítica de comprendre-la. La nostra escola passa, tothom ho sap, per una època crítica. Les sortides a la situació impliquen a tots: pares, estudiants, professors, legisladors i ciutadans en general. Tots els ajuts, com el d'Ulisses, són necessaris.

Ulisses es pot llegir ja en molts idiomes a part de l'italià. Des de fa uns anys també podem acudir-hi en català.

Ara caldrà fer un balanç de cada un dels volums que han aparegut. Deixem-ho per altres ocasions. Aquesta nota, tanmateix, haurà de servir perquè donem la benvinguda a Ulisses, l'heroi de la saviesa.

(Nàutil)

PUBLICACIONS REBUDES

M.D. Paro, J.A. Ibáñez, J.E. Llebrot, S. Suriñach: *Prácticas de termología*. Bellaterra, departament de termologia de la facultat de ciències. Universitat Autònoma de Barcelona, 1980. 272 pàgs.

J.M. Farré, M. Valdés, E. Maideu: *Comportamientos sexuales*. Barcelona, editorial Fontanella, 1980. 437 pàgs. ("Colección Sexualidad").

"CAU" publicació del Col·legi Oficial d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Barcelona (número 66); Barcelona, octubre 1980.

Enric Canut, Francesc Navarro: *Els formatges a Catalunya*. Barcelona, Editorial Alta Fulla, 1980. 185 pàgs.

"Trellall" òrgan central del Partit Socialista Unificat de Catalunya (núms. 650-654). Barcelona, Partit Socialista Unificat de Catalunya, 1980, 16 pàgs.

"El 9 Nou", setmanari independent de la comarca d'Osona (núms. 140-143). Vic, Pema d'Osona, SA, 1980, 36 pàgs.

"Bien" butlletí d'informació sobre energia nuclear (núms. 5-11); Barcelona, Comitè Antinuclear

de Catalunya, 1980, 67 pàgs. "Investigación y Ciencia", edició en castellà de "Scientific American". Barcelona, Premsa Científica, SA desembre 1980, 150 pàgs.

Grup Recerca, Projecte Faraday (Física i química per al batxillerat): *Una introducción a la química de las sustancias*. Guia del professor. Guia del alumne. Barcelona, ICE de la Universitat Autònoma, 1980. 55 pàgs. més 43 pàgs.

Grup Recerca, Projecte Faraday (Física i química per al batxillerat): *Naturaleza eléctrica de la materia: iones. (Un estudio de los iones en disolución y en estado sólido)*. Guia del professor. Guia del alumne. Barcelona, ICE de la Universitat Autònoma, 1980. 38 pàgs. més 42 pàgs.

Grup Recerca, Projecte Faraday (Física i química per al batxillerat): *La estructura de los gases, líquidos y sólidos*. Guia del professor. Guia del alumne. Barcelona, ICE de la Universitat Autònoma, 1980. 36 pàgs. més 41 pàgs.

Grup Recerca, Projecte Faraday (Física i química per al batxi-

llerat): *La ordenación de los elementos. Una introducción histórica de la valencia y la tabla periódica*. Guia del professor. Guia del alumne. Barcelona, ICE de la Universitat Autònoma, 1980. 20 pàgs. més 34 pàgs.

Grup Recerca, Projecte Faraday (Física i química per al batxillerat): *El comportamiento de las sustancias frente al calor y el paso de la corriente eléctrica: elementos y compuestos*. Guia del professor. Guia del alumne. Barcelona, ICE de la Universitat Autònoma, 1980. 19 pàgs. més 34 pàgs.

Grup Recerca, Projecte Faraday (Física i química per al batxillerat): *¿Cómo obtener sustancias puras?* Guia del professor. Guia del alumne. Barcelona, ICE de la Universitat Autònoma, 1980. 21 pàgs. més 34 pàgs.

Grup Recerca, Projecte Faraday (Física i química per al batxillerat): *Propiedades características de las sustancias*. Guia del professor. Guia del alumne. Barcelona, ICE de la Universitat Autònoma, 1980. 13 pàgs. més 25 pàgs.

M.a Josep Barri, Maria Carme Farré, Cristina Mendonza, Ma-

ria Teresa Ocaña i Eloïsa Sendra: *Guia dels Museus de Catalunya*. Barcelona, Caixa de Pensions "La Caixa", 1980. 206 pàgs.

Alexander R. Luria: *Neuropsicología de la memoria*. Madrid, H. Blume Ediciones, 1980. 566 pàgs.

Winfred F. Hill: *Teorías contemporáneas del aprendizaje*. Barcelona, Ediciones Paidós Ibérica S.A., 1980, 264 pàgs.

Heinz Kohut: *La restauración del sí-mismo*. Barcelona, Ediciones Paidós Ibérica S.A., 1980. 224 pàgs.

V. Klein: *El carácter femenino*. Barcelona, Ediciones Paidós Ibérica S.A., 1980. 373 pàgs.

R. Stagner i Ch. M. Solley: *Psicología básica*. Barcelona, Ediciones Paidós Ibérica S.A., 1980. 668 pàgs.

"Boletín informativo de la Agrupación Astronómica AS-TER", núm. 51, Barcelona, desembre 1980. 8 pàgs.

"Al Vent". Revista de Terrassa. Any IV núm 35. Terrassa, El Bullidor S.A., novembre 1980. 50 pàgs.

LES NOVETATS DEL MES

Antropologia

Folklore de Catalunya III. *Costums i creences* (2.a edició). Barcelona, Editorial Selecta, 1980. 1432 pàgs.

Joan Amades: *Les millors llegendes populars* (4.a edició). Presentació de la col·lecció de Josep Miracle. Barcelona, Editorial Selecta, 1980. 288 pàgs.

Antoni Pou: *Jocs populars* (2.a edició). La Ciutat de Mallorca, Editorial Moll, 1980. 114 pàgs. (col·lecció "Les illes d'or", 127).

Ciències socials

J. M. Brunet, I. Busom, E. Estebanell, A. Gratacós, J. Grifoll i J. Segú: *L'agricultura catalana*. Estudi econòmic. Barcelona, Fundació Jaume Bofill-Banca Catalana, 1980. 276 pàgs.

Margarita Tintó i Sala: *La història dels gremis dels serrallers i ferrers de Barcelona. Any 1380*. Introducció de M. Coll i Allentorn. Barcelona, gremi de serrallers i ferrers, 1980. 152 pàgs.

Sebastià García Martínez: *Bandolers, Corsaris i Moriscos*. València, Tres i Quatre, 1980. 210 pàgs. 500 ptes.

Joan Campos, Carles Carreras, Pelai Pagès, Eduard Sierra i Cristòfol Trepat: *Curs d'història de les civilitzacions*. Barcelona, Editorial Serpa, 1980. 274 pàgs. 675 ptes.

Jaume Sabaté i Alentorn: *Guia de Lloà (Priorat)*. Tarragona, Institut d'Estudis Tarraconenses, Ramon Berenguer IV, 1980. 98 pàgs. i 2 mapes.

Francesc Cortiella i Òdena: *Guia de Vilaverd (Conca de Barberà)*. Tarragona, Institut d'Estudis Tarraconenses, Ramon Berenguer IV,

1980. 72 pàgs. i 2 mapes.

Salvador-J. Rovira i Gómez: *Guia d'Altafulla (Tarragonès)*. Tarragona, Institut d'Estudis Tarraconenses, Ramon Berenguer IV, 1980. 88 pàgs. i 1 mapa.

Ciències de la vida

Carles Bas: *La pesca a Catalunya*. Barcelona, Edicions Destino, 1980 (Fotografies de Raimon Camprubí). 350 pàgs. 3.200 ptes.

Gastronomia

Enric Canut i Francesc Navarro: *Els formatges a Catalunya*. Barcelona, Editorial Alta Fulla, 1980. 185 pàgs.

Pedagogia

Rosa Costa-Pau i Esteve Vendrell: *La vida comença*. Barcelona, Reforma de l'Escola, 1980. 76 pàgs. 475 ptes.

Doctor Gustau Nadal: *L'educació física a l'escola*. Pròleg de Francesc Prandi i Ferrés. Barcelona, Editorial Laia ("Llibres quaderns de Pedagogia", 3). 92 pàgs. 200 ptes.

Llengua

Lluís López del Castillo: *El català a través del temps*. Barcelona, Reforma de l'Escola, 1980. 66 pàgs. 375 ptes.

(tast i flaire)

RECEPTES I COMPOSICIÓ QUÍMICA DELS FORMATGES A CATALUNYA

per Enric Canut i Francesc Navarro

200-225 °C.

Formatge serrat

Recepta

Primera matèria: llet crua d'ovella.

Quall: herba-col.

Quallada: a 36-37°C durant un temps de 30 a 60 minuts.

Separació del xerigot: s'esmicola bé la quallada, es recull la matèria sòlida tot formant-ne una bola i es torna a esmicolar en una safata.

Premsatge: hom posa la massa trinxada dins la formatgera i ho premsa intensament durant un temps mínim de 30 minuts.

Salament: exterior, amb sal seca, després de premsar.

D'altres operacions: a vegades s'escalfa el formatge abans del salament.

Condicions de maduració: a 8/10 °C i amb una humitat relativa del 80/85 per cent.

Consum: a partir del segon mes -semisec- o del tercer mes -sec- de maduració.

La determinació de la composició química dels formatges ha estat realitzada per Josep Mestres, Enric Bota, Montserrat Mascaró, Messod Edercy, Pere Saborit i Joan Guiradó, membres del departament d'indústries agrícoles de l'Escola d'Enginyeria Tècnica Agrícola de Barcelona. Els formatges els ha subministrat Enric Canut i són una sola mostra de cada tipus; en conseqüència, els resultats són orientatius però no pas generalitzables. Per a la determinació de la matèria seca, les cendres, el pH, els greixos, el clorur sòdic, el calci i el fòsfor s'han seguit les normes de la FIL (Federació d'Indústries Làcties). Per a la determinació del nitrogen total, del nitrogen soluble i del nitrogen no proteic s'ha seguit el mètode indicat per J. C. Gripon i els seus col·laboradors a *Étude du rôle des microorganismes et des enzymes au cours de la maturation des fromages*, publicat al número 548 de "Le Lait" (1975).

Per a la determinació de la composició dels àcids grassos s'ha emprat la tècnica de metal·lització dels greixos obtinguts i injecció dels esters metílics separats en un cromatògraf de gasos Perking-Elmer 3920, amb la columna chromosorbs W HMAS 80-100, a temperatures de 250-